

Att skapa en ny och sammanhållen rättsordning är sett i ett längre perspektiv den viktigaste åtgärden på IT-området, skriver Tomas Ohlin.

IT-samhället kräver nya lagar

ROULETTE, någon? Poker eller 21? Placera dina insatser! Men vänta, du behöver inte gå hemifrån, sätt bara på din persondator och koppla upp dig på telefonnätet. Teletjänsterna på Internet når omedelbart ut över de geografiska gränserna.

Några exempel. IntraCorp erbjuder roulette. Sports International har vadslagning för sportevenemang. Lone Star Casino saluför lotterier och andra slumpspel, samtliga direkt till envar som har dator. Antalet sådana spelföretag ökar. Allt detta med satsningarna av egna pengar, ofta via kreditkort, med identifikation som man sänder direkt över nätet. Och vinster – om man har tur – sätts in direkt på kortkontot.

Förvisso är privata on line-spel av denna typ otillåtna i många länder. Men, säger spelföretagen, vi riktar in vår marknadsföring på länder där dessa spel är tillåtna. Vi kan ju inte hjälpa att Internet når ut över alla gränser, även in i andra mindre intresserade länder.

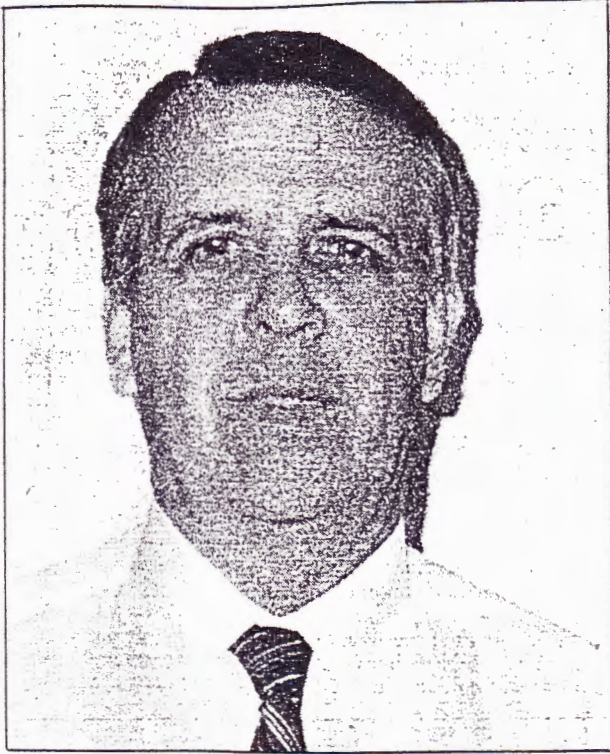
I SVERIGE har ännu bara drygt en kvarts miljon hushåll persondator med nätanslutning, men antalet växer snabbt. Och över en halv miljon arbetstagare använder elektronisk post på jobbet. Användningen av Internet blir successivt allt tekniskt säkrare och ökar starkt.

Exemplet ovan rör spel och dobbel, med ofullständiga lagar. Men gränsproblemen är vidsträckt. Våra lagar utgår från verksamheter som bedrivs i Sverige. De räcker allt oftare inte till för verksamhet på datanät som inte känner gränser. Dessutom aktualiseras kvalitativa förändringar när både näringsliv och offentligt liv allt djupare tar IT i bruk och därmed ändrar karaktär.

Information frigörs alltmer från sin tekniska form, blir en egen resurs. Denna resurs utgör ett fundament för kommunikationen i vårt samhälle. För denna resurs behövs ett nytt rättsligt grepp.

EN HEL DEL är visserligen på gång för närvarande:

Myndighetsorganisationen Toppledarforum har i Lexit-projektet konstaterat en rad behov.

Tomas Ohlin

"Vi har sedan 1973 världens första nationella datalag. När den skrevs var den en prydnad för Sverige. Nu är den helt ålderstigen, när vi har datorer på var kvinnas och mans skrivbord och snart överallt i hemmen."

- Begrepp som allmän handling är otidsenliga och alltför pappersbundna, inte minst i arkivlagssammanhang. Förvaltningslagen bygger på användning av papper. Men många myndigheter redan gått över till elektronisk ärendehantering.

- Sekretessreglerna vid kommunikation mellan myndigheter är inaktuella. Digitala signaturer och kryptering motiverar nya rättsliga ställningstaganden.
- Behovet av en ny datalag är uppenbart.
- Punktvisa registerlagar utgör en olämplig modell i nuläget.

EFTER Lexit händer en del:

- En ny datalag. Det nya direkti-

oklart.

- En utredning jobbar med förslag till samlat system för teleadresskataloger med både manuella och elektroniska adresser av olika slag.

MYCKET annat finns. Så visst pågår utredningar.

Men problemet är att verkligheten håller högre tempo än lagstiftaren och att det gnisslar mellan de olika utredningsdirektiven.

Några exempel. Vi har sedan 1973 världens första nationella datalag. När den skrevs var den en prydnad för Sverige. Nu är den helt ålderstigen, när vi har datorer på var kvinnas och mans skrivbord och snart överallt i hemmen.

Telelagen behöver skärpas, efter två år. En måttlig framförhållning av dåvarande lagstiftaren, kan det tyckas.

Radiolagutredningens fem år gamla tankar är nu svårtillämpade, när nya interaktiva medier sprids.

Öppenheten i förvaltningen kompliceras som följd av alltmer automatiskt beslutsfattande, användning av EDI m m.

Konsumentlagstiftningen behöver kompletteras för att bevaka en stark plats för konsumenterna på de elektroniska marknaderna.

Och så har vi ju lotterilagen, som inte räknar med spel på tele-nät.

HÄR VI ATT GÖRA med en allmän rättslig otillräcklighet i allt detta, eller är det en rad av tillfälligheter? Det verkar onekligen vara så att de punktvisa rättsliga lösningarna inte räcker till.

Vi behöver en typ av rättslig generalitet, ett oberoende av dagens snabbt föränderliga tekniska och organisatoriska former. Sannolikt bygger denna generalitet på en grundläggande medborgerlig informations- och kommunikationsfrihet. Den kan likna vår nuvarande tryckfrihet och vara nära relaterad till vår offentlighetsprincip. Från en sådan grundfrihet skulle hänsyn till sekretess, upphovsrätt, personlig integritet m m utgöra undantag.

Men hur ska denna nya rätt skapas?

FÖRST bör en gemensam grundsyn formuleras. Därefter skulle man kunna tänka sig att öka

tempot och söka skapa lag i en samhällssituation som ännu inte finns men som med stora sannolikhet är på väg. Låt oss sikta på år 2010. Hur långt har informationssamhället då hunnit utvecklas? Jo, vi bör kunna räkna med att:

- Varje medborgare har en personlig bärbar dator, en elektronisk handväska, för trådlös kontakt med vem som helst.

- Tillgången till nät är i stort sett kostnadsfri. Vad man betalar för är tjänsterna.

- Möjligheterna till arbete och utbildning har med hjälp av olika näten förts närmare människorna.

- Människor med speciella behov, tex handikappade eller invandrare, disponerar tekniska hjälpmedel som ger dem lika förutsättningar att kommunicera med andra.

- De nya kunskapsindustrierna har skapat den viktigaste sysselsättningen.

- Samhällsservice finns till hands via informationsnoder och ett ökat antal lokala bibliotek och medborgarkontor samt direkt till hemdatorer i varje bostad.

- Många inköp sköts via Internetns förlängning, med betalning via det personliga smarta medborgarkortet.

DETTA är något som sannolikt är en realitet år 2010. Då är förutsättningarna för lagstiftarens anslutning ännu i dag:

- Gränsen mellan personlig kommunikation och masskommunikation har suddats ut.
- Allt fler lagar tillämpas oberoende av tekniska former.

- Ett antal fundamentala samhällstjänster når ut till alla.

En generell ramlag skulle kunna skapas utgående från denna utveckling, regler som skulle kompletteras av mer tillämpliga tillämpningsformer. I grundläggande information och kommunikationsfrihet, precisas undantag. Låt oss skapa handlingsfrihet genom att fram och möta denna utmaning direkt. Att skapa en ny och sammanhållen rättsordning är sett i ett längre perspektiv den viktigaste åtgärden på IT-området.

TOMAS OHLIN

Till icke Tomas Ohlin var huvudsekreterare i regeringens IT-kommission under 1995.